

Boris ali krščenje Bolgarov.

(Zgodovinska povest; prosto poslovenil J. S-a.)

Bolgarija, bivša turška pokrajina med Dunavom in Balkanom, ki je po zadnjem rusko-turškem boji postala samostalna kneževina, bila je že pred tisoč leti mogočna samostalna država. Ustanovili so jo bili od severa prišli Bolgari, pastirsko ljudstvo turškega rodu, ki so nekdaj bivali pod Uralom, pozneje pa so se na več plemen razcepili, od katerih sta se dva pomaknila proti severu ter ustanovila državo „črnih Bolgarov“, a drugi so šli proti jugu, kder so naselivši se med Dnjestrom, Dunavom in Črnim morjem prišli pod oblast Obrov. Pod vodstvom kneza Kubrata so se od Obrov odtrgali, in njegovih petero sinov si je s svojimi četami iskalo nove domovine.

Asparuh je šel s svojim plemenom preko Dunava in je bizantinskemu cesarju Konstantinu Pogonotu odvzel pokrajino Mezijo ter ondu utemlil novo državo, ki je po novih prebivalcih dobila ime Bolgarija.

A junaškim Bolgarom ni bila dosti pokrajina, katero so si bili priborili, nego vedno so dalje segali ter malo ne vse pokrajine na vzhodnem balkanskem pótoku pod svojo oblast spravili. Najslavnejši bolgarski knez Krum je vladal ne samó črez vse pokrajine do Carigrada, nego tudi onostran Dunava črez Vlaško in velik del Ogerske dežele. V teh pokrajinah so takrat stanovali malo ne sami slovenski rodovi. Bolgari so s podjarmljenimi Slovenci lepó ravnali; oba naroda sta mirno vkupe živela, in da-si so bili Bolgari gospodje Slovencev, vender jih niso zatirali, temveč, ker so bili v manjšini, poprijeli so se časoma navad in jezika Slovencev, in predno je minilo tri sto let, spojili so se s Slovenci v slovenski narod, kateri se še zdaj imenuje bolgarski.

Krščanska vera Bolgarom ni bila znana; zatorej so živeli po svojih poganskih šegah, kakor druga divja ljudstva za največjo čednost imajoč srčnost in hrabrost. Knez, kateri se je imenoval tudi kan, imel je neomejeno oblast čez svoje podložnike in samó v najvažnejših stvaréh se je posvetoval z „boljari“, kakor so se imenovali odličnejši Bolgari.

Take so bile razmere na Bolgarskem, ko je 844. leta prevzel vladarstvo Boris, hraber in velikodušen knez, ki je bil zmožen vse, kar je dobrega in plemenitega poznati in tudi izvršiti. Ker ni bil tako častilakomen, kakor njegovi predniki, ni delal toliko na to, kako bi svojo državo povečšal, nego bolj na to, kako bi jo lepó uredil in svoje podložnike osrečil. Žalostne skušnje, katere je sam v nekaterih bojih doživel, potrdile so ga menda v teh mislih. Ko so namreč Bolgari hodili na Grško plenit, premagali so jih nekaterekrati Grki in v beg pognali, in jedenkrat so celó v njihovo glavno mesto Preslavo prišli plenit ter povračat, kar so bili Bolgari njim storili. Pri tem napadu so razdruženi Grki umorili tudi ljubljeno ženo Borisovo in uplenili njegova dva otroka. Ta britka izguba mu je bila vedno v spominu, in morebiti so ravno iz teh britkih spominov prihajali njegovi dobri sklepi, ki so pozneje obrodili toliko sladkega sadu.

Boris si je v svojem prestolnem mestu Preslavi sezidal palačo, katero je hotel okrasiti, kakor se vladarju spodobuje. Ker je s takratno bizantinsko cesarico Teodoro v miru živel, poslala mu je ona slavnega slikarja, meniha

Metoda, kateri naj bi mu palačo izmalal. Menih Metod, že precej postaren mož, pripeljal je s seboj v Preslavo deklico in dečka, ki sta ga klicala očeta, kar ni bilo takrat nič nenavadnega, ker se je večkrat prigodilo, da je mož po smrti svoje žene postal duhovnik ali menih. Otrokoma je bilo ime Vladimir in Helena; med seboj sta se srčno ljubila in svojega očeta zelo spoštovala.

Prihod teh treh oseb je bil na dvoru Borisovem važen dogodek. Helenina lepota je vse očarala, in njeno nežno in pametno obnašanje jo je celó staremu knezu hitro prikupilo. A Vladimir je bil Heleni takó podoben, da ga je moral vsak rad imeti, kdor koli je ljubil Heleno. Oba otroka sta se jako lepó vedla na Borisovem dvoru, da-si se jima je marsikaj čudno zdelo, kajti onadva sta bila v krščanski verí dobro podučena in jako pobožna, a tu sta našla in videla take čudne poganske običaje in šege.

„Oče!“ pravi necega dne Helena slikarju Metodu, „zakaj pa nikoli ne govorite s knezom o ljubem Bogu? Boris je tako plemenit in dobrončljiv in bi izvestno rad poslušal, ako bi mu kaj povedali o dobrončljivem Bogu, o katerem še nič ne vé.“

Metod se je nasmehnil in dejal: „Dete ljubo! Boris me ni poklical, da bi ga podučeval, nego poklical me je, da bi mu malal podobe. Jaz mu tudi hočem palačo lepo izmalati, a ti v tem moli in prosi Bogá, da podeli mojim podobam življenje ter ga bode one mesto mene učile. Ako hoče naš gospod, Jezus Kristus, srce tega nevernika s svojo milostjo ganiti, našlo se bode za to že primerno sredstvo.“

Metod je pridno delal in slikal, da bi svoje slavno imé tudi pred Borisom opravičil. Nekatere manjše podobe je bil že izdelal in knez jih je javno pohvalil. Ko je pa začel Metod slikati véliko dvorano, izprosil si je milost, da ne sme nihče v dvorano, tudi knez ne, dokler ne bode vse izgotovljeno; zato je pa obljubil naslikati podobo, kakersne še knez videl ni in si je tudi misliti ne more.

Kralj je v to dovolil, in razven Vladimira, kateri je Metodu stregel in pomagal, nihče ni smel v dvorano, da se ne bi umetelnik motil.

V tem času, ko sta bila Metod in Vladimir vedno zaprta v svojej tajnej delarnici, imela je Helena prijetne ure na dvoru Borisovem. Knez sam je imel veselje nad njo ter se je tako prijazno in ljubeznjivo pečal ž njo, kakor da bi bila njegova lastna hčérka. Kadar sta se pogovarjala, pripovedovala mu je Helena o dobrončljivem Bogu in o družih verskih resnicah. Boris jo je pazno poslušal in se zelo zanimal za vse, kar mu je pripovedovala o stvarjenji sveta, o človeškem zagrešenju in odrešenju, o naukih in čudežih Odrešenikovih i. t. d., da-si iz njenih besed ni mogel spoznati resnice in lepote krščanskih nauk.

A Metod in Vladimir sta pridno delala ter nista skoro nič prišla med ljudi, ker sta po dnevu delala a po noči sta molila, in tudi Metod ni hotel, da bi ga posvetne stvari motile v njegovem svetem opravilu.

Kadar je bila podoba izgotovljena, povabil je Metod kneza, naj jo pride gledat. Boris od vseh dvornikov spremljan, šel je v dvorano, kder ga je umetelnik pričakoval.

Boris je ugledal v dvorani strašen prizor; umetelnik mu je bil naslikal podobo sodnjega dneva. Bilo je videti, kako solnce na zemljo pada in temá.

strah in smrt jo pokriva in strahovite pošasti vstajajo iz grobov na klic angelov; a od zgoraj se prikaže večni sodnik, obdan z nebeško svetlobo, ter napolnuje s svojim veličastvom nebó in zemljo. Njegov pogled je ves svet premagal; z mogočno rokó je razdelil pravične in krivične ter slednje pahnil v peklenško brezno, a pravične je vzel v blaženo prebivališče nebeško.

Pogled na to podobo je Borisa takó pretresel, da ni mogel niti besede izpregovoriti, a tudi svojih oči ni mogel obrniti od stene, na katerej je bila ta živa podoba sodnjega dneva.

Kdo je ta — vpraša naposled — kdo je ta mogočni kralj, katerega mi si tukaj namalal?“

To je vsemogočni stvarnik svetá, odgovori Metod; Bog nebes in zemlje, pred katerim je vsak mogočnež ubog črv na zemlji; pred katerim knezi in kralji niso nič več, kakor ubogi siromaki. Prišel bode jedenkrat dan, dan gróze in trepeta: zvezde bodo padale z nebá, temá bode zagrnila zemljo in smrt bode kosila brez usmiljenja, dokler bode jedna živa stvar na zemlji. Po tem se bode zgodil velik čudež, kajti vsi, kateri so umrli, vstali bodo od smrti in vsemogočni Bog jih bode sodil ter jim delil kazen in plačilo, kakor si je kdo zaslužil. Brezbožniki in krivičniki bodo vekomaj zavrženi v peklenško žrelo, a pobožne in pravične bode vzel s seboj ter jih s častjo in slavo obdal na večne čase. To predstavlja ta podoba in tega se spominaj, slavni knez, kadar gledaš to podobo.“ Žarne, k nebu povzdignene oči, plešasta glava, beli lasje in veličastno po prsih viseča brada — vse to je dajalo Metodu še častitljivejšo podobo in delalo na poslušalce še večji vtis. Metod je že nehal govoriti, ali Boris je še vedno poslušal ves zamaknen v to, kar se je zdaj zgodilo. Žarek božje milosti je bil prodril v mračno Borisovo dušo in on je čutil, da se še marsikaj nahaja, česar on do zdaj še niti slutil ni.

Čut, ki ga je zdaj obhajal, še ni bila vera, pač pa srčna želja po veri; zato je prosil Metoda, naj ga še bolj na tanko podučí o tem strašnem sodniku vseh ljudi.

In da bi pokazal Metodu, kako je z njegovo podobo zadovoljen, ukazal mu je v plačilo za njegov trud obilo denarja izplačati.

„Vzemi to plačilo,“ reče; „jaz bi ti rad še več dal, ako bi mogel, pa saj sam veš, da je bila letos slaba žetev in da je glad moril moje ljudstvo; zato sem že vse razdelil med ljudstvo, kar sem imel, ker me srcé boli, zaradi njegovih nadlog.“

Ljudstvo je znalo, da je njegov knez usmiljenega sreá, zato je v velikem številu prihajalo vsak dan pred kraljeva vrata prosit ga pomoči.

„Zahvaljujem se ti, knez mogočni, za obilo plačilo. Ti se ravnaš po besedah Gospodovih ter ne odlagaš zasluženega plačila na jutri. Sicer pa meni ni mnogo na tem plačilu, kajti jaz imam večje zaklade od tvojih: nauki Gospodovi so boljši od zlatá in biserov. Tvoje darilo bi mi bilo brez koristi in jaz bi ga še ne sprejel, ako bi mi ne bilo v pomoček, da si ž njim pripravim še večje zaklade nebeške, katerih rjá ne sné in jih tatovi ne ukradejo.“

Nato je Metod ukazal poklicati siromake, ter jim razdelil ves zaslužek za svoje delo. Sto in sto siromakov ga je hvalilo in blagoslavljaló, a Boris ves ganen nad toliko velikodušnostjo dejal je: „Res, velik je tvoj Bog! zato sem hočem od tega trenutka vse bogove zapustiti in samó tvojega Boga moliti.“

S tem sta bila trud in molitev Metodova obilo poplačana; kajti pridobil je bil Gospodu dušo Borisovo in na njegovo prošnjo je sv. Duh vлил žarek božje milosti v srce nevernega kneza.

Helena in Vladimir sta z velikim veseljem vse to opazovala; mladenič je od spoštovanja ves prevzet gledal svojega očeta kakor poslanca božjega, in Helena je na tihem hvalila Boga za toliko milost in srečo, katero je dobremu knezu naklonil.

Knez je podrl altarje malikov in se pripravljaj na sv. krst. Že se je bližal dan, ko bo de Boris, knez bolgarski, klečee pred služabnikom božjim prejel zakrament sv. krsta.

Z veliko slovesnostjo je bil Boris kršeen v pričo brezštevilnega ljudstva. Za tem je bila sv. maša, pri kateri je Vladimir opravljaj angeljsko službo, kakor angel nebeški. Naposled je knez vsem podložnim razodel svojo željo, naj bi njegov vzgled posnemali, odpovedali se krivim bogovom ter le jedino-pravega Boga kristjanov molili.

V knezovej palači je bila potem velika gostija, pri kateri je knezu na desnej sedel Metod, a na levej Helena in njemu nasproti Vladimir. Pri tej priložnosti je namenil knez Metoda prositi, naj mu pusti svoja otroka, katerih se je bil že tako privadil, da mu bo de težko brez njih biti.

Metod je z neko sočutno ljubeznijo opazoval kneza, kakor da bi mu hotel kaj važnega in veselega povedati, a Boris ga prehiti in mu razodene svojo prošnjo, naj dovoli, da otroka pri njem ostaneta, ker on hoče za njiju skrbeti, kakor za svoja lastna otroka.

Neizrekljivo veselje prešine lice Metodovo.

„Kar zahtevaš, lahko se zgodi,“ odgovori Metod, „vender naj ti poprej razodenem skrivnost, katero sem morda že predolgo zakrival. Izvestno se še spominaš strašnih dni, ko so bili Grki zmagonosno v to zidovje pridrli ter povsod razširjali strah in smrt.“

„O kako strašne čute budiš v mojem srci!“ odvrne knez. „Takrat je bilo, ko sem vrnivši se iz boja, našel doma mrtvo truplo svoje žene in neizrekljivo izgubo obeh svojih otrok: sovražniki so ju ugrabili in — ali ubili ali pa v strašno sužnjest odpeljali.“

„Hvali Boga, slavni knez!“ odgovori mu starček, „tvoja otroka sta bila pod varstvom božjim ohranena, da se ti zopet povrmeta.“ V tem je izpod kute potegnil sveženj oblačil in pokazavši jih Borisu, vprašal ga: „Ali poznaš te stvari?“

„To je obleka mojih otrok!“ odgovori Boris s solznimi očmi. „O moja ljubljena otroka, ko bi še res živele; ko bi mogel vaju še samó jedenkrat videti in na svoje prsi pritisniti!“

„Knez slavni! tvoja otroka še živita in sta pri Tebi.“ In obrnivši se k otrokoma, reče: „Jaz sem bil do zdaj vajin varuh; a tukaj imata zdaj svojega pravega očeta. Helena in Vladimir, objemita svojega očeta!“

Vesel krik je sledil tem besedam. Knez objame svojo hčerko in kmalu je bil tudi Vladimir v njegovem naročji. Vsi se gledajo in gledajo in se ne morejo drug družega nagledati.

Potem je Metod pripovedoval, da je bil vojak in da je ta dva otroka iztrgal iz rok svojih divjih tovarišev ter ju vzel s seboj na svoj dom. Ondu je za nju skrbel, kakor bi mu bila lastna otroka. „Bog me je pozneje poklical,“

pravi dalje, „v duhovski stan, ali vendar nisem zapustil teh otrok. Dal sem ju lepó krščanski odgojiti in jima takó pripravil zaklade, ki so več vredni, nego zakladi vseh kraljev tega svetá. A vest mi je očitala, da jima krivico delam, ako jima odtegujem posvečno srečo, katero bi uživala na tvojem dvoru. Ko sem bil tedaj nenadoma semkaj poslan, zdelo se mi je, da se je zgodilo po previdnosti božje zavoljo otrok; zatorej sem ju vzel s seboj. A resnično ti povem, ako bi se tvoje srce ne bilo odprlo luči sv. vere in bi se ti ne bil odrekel svojim malikom, jaz bi bil otroka zopet nazaj odpeljal in skrivnost njunega roda bi bila ostala zakopana v mojih prsih.“

„Občudujem pota božje previdnosti,“ reče Boris, „in tudi tebe, božjega služabnika. Iz srca se ti zahvaljujem za neprecenljivi dar, ki sem ga zdaj dobil od tebe. Nadejam se, da bodeš tudi ti pri nas ostal in da bode od zdaj tvoja domovina tam, kder bodeta tvoja ljubljena otroka.“

Helena in Vladimir sta se tej prošnji pridružila, in ko se je Metod obotavljal, dejala sta: „Ali nečeš biti več najin oče, in hočeš, da bodeva vedno po tebi žalovala, ako otideš od naju?“

Prošnja otrok je ganila Metoda, da je obljubil ostati v Preslavi.

Borisovo dušo je luč sv. vere tako prešinila, da je začel lepoto in blagó tega sveta zaničevati ter je spoznal, da je vse nečimerno razven Bogú služiti, njega ljubiti in za svoje izveličanje skrbeti.

Zavoljo tega je postavil velik samostan, in ko je bil krščansko vero med svojim ljudstvom razširil in vladarstvo svojemu sinu izročil, podal se je v ta samostan kot menih. Ondu je sam za-sé mirno živel, zadovoljen, da je svojemu ljudstvu prižgal luč sv. vere in mu zapustil modrega in pobožnega vladarja. Metod je bil zvest Vladimirov svetovalec in mu je pomagal s svojimi modrimi sóveti težko breme vladarstva nositi. A Helena je svoje življenje Bogú darovala in šla tudi v samostan, kder je do smrti lepo pobožno živela in molila za srečo svojega ljubljenega bolgarskega ljudstva.

—x—

Jesus in sv. Peter.

(Národna legenda.)



Ko sta Jezus in sv. Peter po svetu hodila, prišla sta do možá, ki je ná njivi sejal.

„Kaj delaš?“ vpraša ga Jezus.

„Repo sejem.“

„Komú?“

„Sebi.“

Jezus in sv. Peter sta šla dalje in sta našla družega, ki je tudi sejal.

„Kaj delaš?“ vpraša zopet Jezus.

„Repo sejem.“

„Komú?“

„To Bog vé; kajti mnogo jih bode tukaj mimo šlo in marsikateri si bode repo zmèknil in jo snedel.“

Temu drugemu sejalcu je toliko repe vzrastlo, da jo je komaj domóv žvozil; a prvemu samo jedna sama, ali ta tako debela, da jo je zase imel vse leto zadosti.

—x—

Zapisal J. S-a.